

Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: Το 'παράδειγμα' των Φιλοσοφικών Σχολών

Ενότητα: Προγράμματα Σπουδών

Βασίλειος Φούκας
Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Το πρόγραμμα μαθημάτων στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών το 19^ο αιώνα

Εισηγητές :
Ηρακλής
Μηταλίδης
& Μαρία Νάκου

Κτήριο Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών

<http://www.iefimerida.gr/news/135629/>

Σεμινάριο 9ο

Ιστορικό Πλαίσιο

- Το πρώτο διάταγμα «Περί συστάσεως Του Πανεπιστημίου» εκδίδεται στις 31/12/1836 από την Αντιβασιλεία (Κανονισμός του 1836).
- Στις 22/4/1837 εκδίδεται το βασιλικό διάταγμα «Περί Συστάσεως Του Πανεπιστημίου».
- Το Οθώνειο Πανεπιστήμιο εγκαινίασε τη λειτουργία του στις 3/5/1837 και ονομάστηκε έτσι προς τιμήν του Βασιλιά Όθωνα.
- Το πανεπιστήμιο στεγάστηκε στην κατοικία του αρχιτέκτονα Σταμάτη Κλεάνθη στην Πλάκα. Το Νοέμβριο του 1841 το ίδρυμα μεταστεγάσθηκε στο Κεντρικό Κτήριο του Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Το 1842 ιδρύεται το «Φιλολογικό Φροντιστήριο» στο Οθώνειο Πανεπιστήμιο με διευθυντή τον Κ. Ασώπιο.
- Το 1848, υπάρχουν οι φοιτητικές ταραχές γνωστές ως «Μανούσεια».

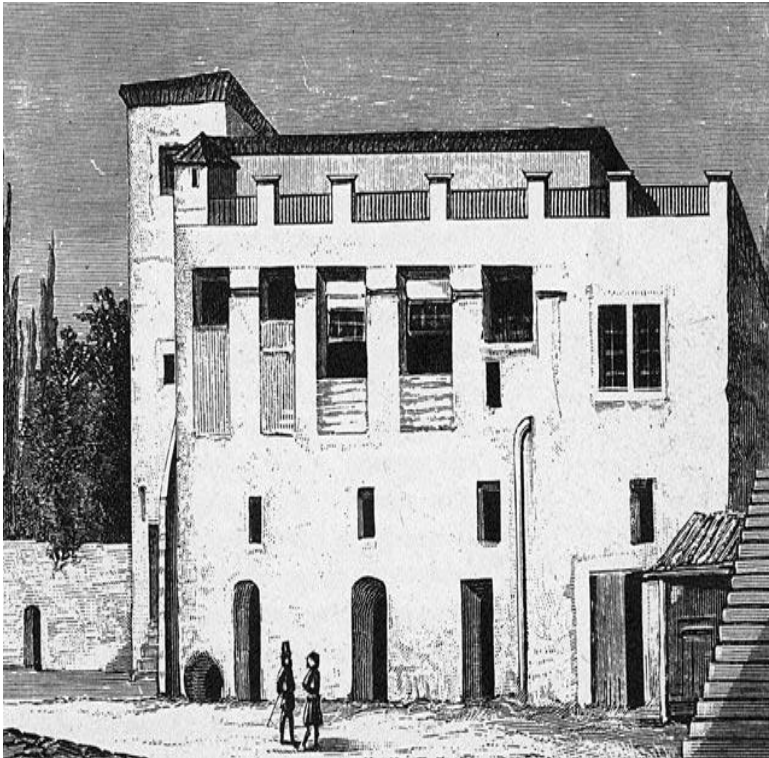

Ιστορικό Πλαίσιο

- Το 1862 το Οθώνειο Πανεπιστήμιο μετονομάζεται σε Εθνικό Πανεπιστήμιο.
- Το 1880 ο «Ελληνικός Διδασκαλικός Σύλλογος» στέλνει υπόμνημα στον υπουργό Παιδείας σχετικά με την πρακτική άσκηση των φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής.
- Το 1899 γίνεται σύσταση έδρας Παιδαγωγικής στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών με τον Δ. Ζαγγογιάννη τακτικό καθηγητή Παιδαγωγικής.

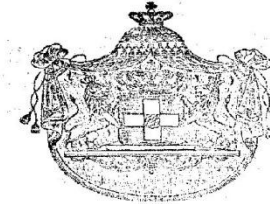

κατοικία του αρχιτέκτονα Σταμάτη Κλεάνθη στην Πλάκα.

http://boraeinai.blogspot.gr/2011/05/blog-post_8395.html

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Αριθ. 86.

1836

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, 31 Δεκεμβρίου.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ.

Περί συστάσεως πανεπιστημίου.

Ο Θ Ω Ν

Ε Λ Λ Α Δ Ο Σ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Διά του από 6 (18) Φεβρουαρίου 1834 νόμου, εκανονίσθησαν ήδη την σχολικήν εκπαιδευσιν εις τα δημοτικά σχολεία, μετά ταύτα εβλάμεν εις ενέργειαν και τα προς ανώτεραν εν εκπαιδευσιν προσηλωμένα άρθρια εις την παρούσαν του τόπου κατάστασιν σχολεία και γυμνάσια, εδολύοντες υψίω την κτήσιν των παρασκευαστικών γνώσεων εις υψηλότεραν επιστημονικήν μέθυσιν. Επιστάσης δε ήδη της εποχής προς σύστασιν του πανεπιστημίου, υπεράνω εκπαιδευτικού καταστήματος, το μιν διότι υπέρχουσιν ίσως ήδη ικανή άκραται, έρωδι-ασμένοι με την προκαταρκτικήν παιδείαν, το δε διότι ο αριθμός των απόλυτως άναγκαίων διδασκαλίων δύναται να συμπληρωθή από τας συσταθείσας ήδη σχολάς της Ιατρικής και Θεολογίας, από τους άρτίλους να παραδίδωσιν ύπαλληλους των ανωτέρων κλάδων της δημοσίας υπηρεσίας και τινες εν των μελών της συσταθείσης ήδη επιστημονικής εταιρείας, ή δε ένεούσα κατάστασις του ταιμίου καθίς πλέον δυνατόν την τωιαύτην ιδιαίτερον δαπάνην άκούσαντες την διορισθείσαν επιτροπήν διά τον οργανισμόν της ανωτέρας εκπαίδευσως και κατά πρότασιν της επί των Εκκλησιαστικών Γραμμ. της Εκπαιδευτικής άποφάσεως αμεν

Άρθρ. ΙΙ.

Ο πρόεδρος και οι τέσσαρες σημάτων των σχολών αποτελούσι το συμβούλιον του πανεπιστημίου, εις το όποιον είναι ανατεθειμένη ή διοίκισις του καταστήματος, ή τήρησις της πειθαρχίας και ή υπεράσπισις του πανεπιστημίου. Το συμβούλιον τούτο αποτελεί άμενός έντελή σύλλογον, όστις εις τής ύπυ των κανονικών διατάξεων προσηλωμένους περιστάσις θλαί άποφασίσει διά κοινής συκλήσεως και άπολύτου πλειοψηφίας.

Α. Περί συστάσεως του πανεπιστημίου.

Άρθρ. Ι.

Θλαί συστήθι δι' όλον το κράτος πανεπιστημίων εις Αθήνας, και άνοιχθή επισήμως την τρίτην ήμεραν του πάσα 1837.

Προς μνήμην δε του συστήσαντος αυτό θλαί φέρι την έπωνυμίαν Α Πανεπιστήμιον του Όθωρος. »

Άρθρ. Β.

Το πανεπιστήμιον τούτο σύγκηται από τέσσαρας σχολάς (facultés), δηλ.

Α'. Των των γενικών επιστημών ός φιλοσοφίας, φιλολογίας, μαθηματικών και φυσικών επιστημών, ιδίως δε χημείας, φυσικής, αστρονομίας, των διαφόρων μερών της φυσικής ιστορίας, γεωγραφίας, κατασκευτικής και ιστορίας με τας βοηθητικής επιστήμας αούτων.

Β'. Τήν της θεολογίας.

Γ'. Τήν της Ιατρικής.

Δ'. Τήν των νομικών και πολιτικών επιστημών.

Το πανεπιστήμιον έν γένει, δηλ. ή έννοσις όλων των σχολών αυτού, αποτελεί τού ανώτατον εκπαιδευτικόν κατ-τάστημα χάρην της υψηλότερας ένικής εκπαίδευσως.

Εις την ήμετέραν επί των Εκκλησιαστικών κτλ. Γραμματείαν της Εκπαιδευτικής άνατίθεσι ή δημοσίωσις και έκδόσις του κενότου διατάγματος, έκδοθησόμενος και εις την έφημερίδα της Κυβερνήσεως, και εις ιδιαίτερον αντίτυπον των όποιων πωληθήτω ή είσπραχθήτω άθλα θλαί προστεθή εις την περιουσίαν του πανεπιστημίου διά τας σκοπούς τού εις το άρθρ. 37 ίδιως προσηλωμένους.

Εν Αθήναις την 31 Δεκμ. 1836 (12 Ιανουα. 1837)

Έν όνόματι και κατ' ιδιαίτερον διαταγήν της Αιούτου

Μεγαλειότου του Βασιλέως,

Το Υπουργόν Συμβούλιον,

ΑΡΧΑΝΣΕΡΕΥΣ, Γ. ΜΙΣΟΣ, ΕΜΑΛΤΣ, ΔΡΟΣΟΣ ΜΑΝΘΩΛΑΣ,

Α. Γ. ΚΡΗΤΣΗΣ, Γ. ΑΛΞΑΝΔΗΣ.

Λειτουργία της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών

- Οι σχολές που περιελάμβανε το Πανεπιστήμιο ήταν η Φιλοσοφική, η Νομική, η Ιατρική, και η Θεολογική.
- Η φοίτηση στη Φιλοσοφική ήταν 3 έτη ενώ στις υπόλοιπες σχολές (Ιατρική, Νομική, Θεολογία) η φοίτηση ήταν 4 έτη.
- Το πρόγραμμα των μαθημάτων των σχολών τυπωνόταν στην αρχή κάθε εξαμήνου σε μεγάλο μονόφυλλο στο πανεπιστήμιο και σε εφημερίδες και περιοδικά.
- Το ωρολόγιο πρόγραμμα μαθημάτων της φιλοσοφικής ήταν κατά καθηγητή και υφηγητή και όχι κατά έτος σπουδών.
- Η παρακολούθηση των μαθημάτων ήταν υποχρεωτική για όλους.
- Πέραν των εγγεγραμμένων φοιτητών υπήρχαν οι ακροατές οι οποίοι πλήρωναν δίδακτρα έτσι ώστε να τους χορηγηθεί μια βεβαίωση παρακολούθησης.
- Κατά το πρώτο έτος λειτουργίας του Πανεπιστημίου, το ίδρυμα στελέχωναν 33 καθηγητές, ενώ μαθήματα παρακολουθούσαν 52 φοιτητές και 75 μη εγγεγραμμένοι ακροατές.

Προγράμματα μαθημάτων της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών

- Η φιλοσοφική σχολή χωριζόταν σε τέσσερα τμήματα: το φιλοσοφικό, το ιστορικό (1842), το φιλολογικό και το φυσικομαθηματικό.
- Τα προγράμματα καταρτίζονταν, σύμφωνα με τον κανονισμό του 1837 (άρθρο 36) από τις σχολές τρεις μήνες πριν το τέλος του κάθε ακαδημαϊκού έτους.
- Επικρατούσε το φιλελεύθερο μοντέλο σύμφωνα με το οποίο ο κάθε φοιτητής μπορούσε να επιλέξει όποιο μάθημα ήθελα αλλά και με όποιον καθηγητή ήθελε.
- Πέραν των μαθημάτων κάθε σχολής, στο τέταρτο έτος οι φοιτητές της Ιατρικής, της Νομικής και της Θεολογίας έπρεπε να επιλέξουν κάποια γενικά μαθήματα από τη φιλοσοφική σχολή.
- Το 1842 έγινε τροποποίηση του άρθρου 17 του κανονισμού του 1837 με καθορισμό των γενικών μαθημάτων που ήταν 8: λογική, μεταφυσική, ηθική, φυσικό δίκαιο, ψυχολογία, γενική ιστορία, στοιχειώδη μαθηματικά, πειραματική φυσική.

Πρώτα μαθήματα που διδάχθηκαν στην Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (1837-38)

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔ ΟΜΑΔΑ
Ιστορία της Ελληνικής Φιλολογίας	3 ώρες
Λογική	2 ώρες
Χωρογραφία της Αττικής	3 ώρες
Φυσική	3 ώρες
Ορατίου Ποιητική, και Οβιδίου μεταμορφώσεις	4 ώρες
Γενικάί αρχαί της Φυσικής Ιστορίας	4 ώρες
Φιλοσοφία, η θεωρία του ανθρωπίνου πνεύματος και ηθικής	3 ώρες

Πρώτα μαθήματα που διδάχθηκαν στην Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (1837-38)

Χημεία	2 ώρες
Μαθηματικά τα 5 τελευταία βιβλία της Γεωμετρίας του Λεγάνδρου, β'. Τριγωνομετρία ευθύγραμμος του αυτού, γ'. Γενικαί ιδιότητες των αριθμών, δ'. Άλγεβρα, και ε'. Διαγραφική γεωμετρία του Achette	3 ώρες
Ιατρική βοτανική	2 ώρες
Πρακτική βοτανική	1 ώρα
Κικέρων, Περί φύσεως Θεών, και λατινικής φιλολογίας ιστορία	6 ώρες
Βίος Ελλάδος, ήτοι ελληνική Αρχαιολογία	3 ώρες

Πρόγραμμα μαθημάτων εξαμήνου 1872-1873

χειμερινού-εαρινού

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
<i>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>	
Ιστορίαν της αρχαίας τέχνης	2
Εν τω φροντηστηρίω, ερμηνείαν Θουκιδιδου	1
Αρχαιολογικές Ασκήσεις	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Εξακολουθήσθην της ερμηνείας του Αισχύλου Αγαμέμνωνος, και μετ' αυτήν, ερμηνείαν εις δημηγορίας Θουκιδίδου	2
Εξακολουθήσθην της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματολογίας	2
Γενικήν Χημείαν	6
Ιστορίαν της Φιλοσοφίας των Αρχαίων Χρόνων (τρίτην περίοδο)	4
Ανατομίαν, οργανογραφίαν και φυσιολογίαν των φυτών	6

Διαφορικών Υπολογισμών (συνέχεια και τέλος), και ακολούθως ολοκληρωτικών υπολογισμών	4
Εισαγωγή και Ερμηνείαν εις τους Ρωμαίους ελεγιοποιούς	4
Ασκήσεις πρακτικάς των φαρμακοποιών, ιατρών και φυσικομαθηματικών	42
Ασκήσεις εν τω φαρμακευτικώ φροντηστήριω	9 (3 στο χειμερινό και 6 στο εαρινό)
Ιστορίαν του Ελληνικού Έθνους	6 (3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Φιλοσοφίαν της Ιστορίας, μέρος εφηρμοσμένων περι Ασιανών πολιτισμών (συνέχεια και τέλος)	8 (4 στο χειμερινό και 4 στο εαρινό)
Της Ελληνικής μετρικής, το ειδικόν μέρος	-
Ερμηνείαν της Σοφοκλέους Αντιγόνης	4
Φυσικήν εξ αρχής	4
Ανωτέραν οπτικήν	1

Εν τω φιλολογικῷ φροντηστήριω, ερμηνείαν του de signis του Κικέρωνος και άσκησιν εις το Λατινιστί γράφειν	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Περί ελληνικής συντάξεως	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Εν τω φροντηστήριω ερμηνείαν του Α΄ Φιλιππικού του Δημοσθένους και των Ομηρικῶν Ὑμνων, και άσκησιν εις τω ελληνιστί γράφειν	6 (3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Ζωολογίαν	10 (5 στο χειμερινό και 5 στο εαρινό)
Συνέχειαν και τέλος Ρωμαϊκής Ιστορίας, και μετ' αυτήν, ιστορία Μεσαιωνικής	3
Φυσικόν Δίκαιον, και μετά το τέλος αυτού, Ηθικην	4
Ασκήσεις εν τω φιλολογικῷ φροντηστήριω	1
Αναλυτικήν γεωμετρίαν	6 (3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Ερμηνείαν Βιργιλίου Αινειάδος	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ιστορία της Ρωμαϊκής γραμματολογίας	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)

Θεωρητική Μηχανική	4
Ανάγνωση εκ των δημηγοριών του Θουκυδίδου και των διαλόγων του Πλάτωνος	2
Φαρμακευτικήν πειραματικήν χημείαν	5
Κινηματικήν	2
Ανωτέραν άλγεβραν εξ αρχής	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Συνέχειαν Ελληνικής γραμματολογίας	2
Συνέχειαν της Θεωρητικής Αστρονομίας	2 κατά προσέγγιση
Ιατρικήν Χημείαν και τοξικολογίαν	2
Ιστορίαν της φιλολογίας παρά τοις νεωτέροις	2 (Στο εαρινό καθ' ορισμένες μέρες και ώρες)
Φωνολογίαν ή περι φθόγγων και συγγένειαν Ξενοκρατική, Ελληνικής και Λατινικής	2

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
<i>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>	
Συνέχεια της γενικής πειραματικής χημείας	6
Ερμηνείαν δημηγοριών Θουκιδίδου	2
Αρχαίαν Ελληνικήν Γραμματολογία	2
Ιστορίαν της πλαστικής	2
Ερμηνευτικές ασκήσεις, εν τω φιλολογικώ φροντηστηρίω	1
Ασκήσεις εν τω Χημείω	42
Εξακολουθήσιν και τέλος της ιστορίας του μέσου αιώνος φιλοσοφίας	2
Ιστορίαν των τάξεων του φοιτικού βασιλείου και ιδίως των χρήσιμων φυτών	6

Ερμηνείαν εις τους Ρωμαίους ελεγιοποιούς Κάτουλον και Τίβουλλων	2
Ιστορίαν της παρ' Έλλησι και Ρωμαίοις ελεγείας	2
Μηχανικήν του υλικού σημείου	2
Μικροσκοπικά παρατηρήσεις επί φυτών	Καθ' ορισμένες ημέρες και ώρες
Βοτανικές δείξεις εν τω βοτανικώ κήπω και περιδρομές περί τας Αθήνας	Καθ' ορισθησόμενες ώρες των εορτών
Σφαιρικήν τριγωνομετρίαν	1
Συνέχειαν και τέλος της Ελληνικής μετρικής	4
Συνέχειαν της Φυσικής	4

Ηθικήν	4
Ασκήσεις εν τω φιλολογικώ φροντηστηρίω	1
Ολοκληρωτικόν υπολογισμόν και στοιχεία αστρονομίας	3
Ελληνικήν γραμματολογίαν	4
Συνέχειαν και τέλος της φαρμακευτικής Χημείας	6
Θεωρητικήν Μηχανικήν (Συνέχειαν)	2
Θεωρητικήν αστρονομίαν (Συνέχειαν)	2
Τοξικολογίαν	2
Φθογγολογίαν (συνέχειαν)	2

Πρόγραμμα μαθημάτων χειμερινού-εαρινού εξαμήνου 1873-1874

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
<i>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>	
Ιστίαν της αρχαίας τέχνης	2
Εν τω φρονηστηρίω, ερμηνείαν Θουκιδίδου	1
Αρχαιολογικάσ ασκήσεις	1
Ερμηνείαν εις την Ζ της Ιλιάδος	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Εξακολουθήσιν της αρχαίας ελληνικής γραμματολογίας	3 (1 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Γενικήν χημείαν	6
Ιστορίαν της φιλοσοφίας των νεότερων χρόνων	4
Ανατομίαν, οργανογραφίαν και φυσιολογίαν των φυτών	6
Αναλυτικήν γεωμετρίαν και διαφορικόν υπολογισμόν	4

Ερμηνείαν εις τας ελεγείας του Τιβούλλου και τας σατύρας του Ιουβενάλιου	2
Τα της λατρείας του θείου καθ' Έλληνας	2
Εξακολούθησιν της αρχαίας ελληνικής γραμματολογίας	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ασκήσεις πρακτικὰς των φαρμακοποιών, ιατρών και φυσικομαθηματικών	42
Ασκήσεις εν τω φαρμακευτικώ φροντηστηρίω	9 (3 στο χειμερινό και καθ' έκαστη στο εαρινό)
Ιστορίαν του Ελληνικού Έθνους	6 (3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Φιλοσοφίαν της ιστορίας, μέρος εφηρμοσμένων, περί ασιανών πολιτισμών (συνέχειαν και τέλος), και ακολούθως περί του Ελληνικού και Ρωμαϊκού πολιτισμού	8 (4 στο χειμερινό και 4 στο εαρινό)
Ερμηνείαν Θουκιδίδου, εν τω φροντηστηρίω	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ερμηνείαν των του Πινδάρου επινίκιων	6 (3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)

Φυσικήν εξ αρχής, περί μαγνητισμού, ηλεκτρισμού, γαλβανισμού και οπτικής	1
Ανωτέραν οπτικήν	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Εν τω φιλολογικῷ φρονηστηρίῳ , ερμηνεία ὠδῶν Ορατίου, και ἀσκησιν εις το Λατινιστί γράφειν	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ερμηνείαν του Σοφοκλέους Αίαντος	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Εν τω φρονηστηρίῳ , ἐξήγησιν Ηροδότου και ἀσκησιν εις το ελληνιστί γράφειν	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ιστορίαν Μεσαιωνικήν, και μετ' αυτήν, νέαν ιστορίαν	1
Ορυκτολογίαν	3
Ανθρωπολογίαν και μετά το τέλος αυτή, λογικήν	4
Ασκήσεις εν τω φιλολογικῷ φρονηστηρίῳ	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Συνέχειαν της δισδιαστάτου αναλυτικής γεωμετρίας, και μετ' αυτήν, την τρισδιάστατον	2

Ερμηνείαν του υπέρ Μίλωνος λόγου του Κικέρωνος	2
Ακολουθίαν και τέλος της ιστορίας της Ρωμαϊκής γραμματολογίας	2
Διαφορικόν και ολοκληρωτικόν υπολογισμόν	3
Ερμηνείαν της Αντιγόνης του Σοφοκλέους	2
Φαρμακευτικήν πειραματικήν χημείαν	5
Κινηματικήν	2
Συνέχειαν ελληνικής γραμματολογίας	2
Ιστορίαν μεσαιωνικήν, και μετ' αυτήν, νέαν ιστορίαν	2
Σφαιρικήν τριγωνομετρίαν και ασκήσεις εις αναλυτικήν γεωμετρίαν	1
Στοιχεία αστρονομίας	2
Ιατρικήν χημείαν και τοξικολογίαν	2
Συγκριτικήν γραμματικήν της ελληνικής και της λατινικής	4 (3 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)

Ερμηνείαν του Θησαυρού (Trinummus)
του Πλαύτου υπο έποψιν μάλλον
τεχνολογικήν

Καθ' ορισμένην ώραν

Πειραματικήν Φυσικήν

2

ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Οργανικήν Χημείαν

6

Ιστορίαν της πλαστικής

2

Αρχαιολογικάσ ασκήσεις

1

Ερμηνευτικάσ ασκήσεις, εν τω
φιλολογικώ εργαστηρίω

1

Ασκήσεις εν τω χημείω

42

Εξακολουθήσην και τέλος της ιστορίας
της φιλοσοφίας των νεώτερων χρόνων

4

Ιστορίαν των τάξεων του φυτικού
βασιλείου, και ιδίως των χρησίμων
φυτών

6

Αναλυτικήν γεωμετρίαν (συνέχειαν)	3
Ερμηνεία εις τας σατύρας του Ιουβενάλιου	4
Μικροσκοπικά παρατηρήσεις επί φυτών	Καθ' ορισμένες μέρες και ώρες
Βοτανικές δείξεις εν τω βοτανικώ κήπω και περιδρομές περί τας Αθήνας	Καθ' ορισθησόμενες ώρες των εορτών
Συνέχειαν της φυσικής	4
Ζωολογίαν (συνέχειαν)	3
Ορυκτολογίαν (συνέχειαν)	3
Λογικήν	4
Συνέχειαν της τρισδιαστάτου αναλυτικής γεωμετρίας	2
Ιστορίαν της Ρωμαϊκής γραμματολογίας	3
Ελληνικήν γραμματολογίαν	4
Συνέχεια και τέλος της φαρμακευτικής νημείας	3

Συνταγολογία	2
Μηχανική του υλικού σημείου και κινηματική	2
Διαφορικών υπολογισμών (συνέχειαν)	2
Νέαν ιστορίαν	3
Θεωρητικήν αστρονομίαν (συνέχειαν)	2
Τοξικολογίαν	2
Πλαύτου θησαυρόν	1
Ασκήσεις εις το ελληνιστί γράφειν	1

Πρόγραμμα μαθημάτων χειμερινού-εαρινού εξαμήνου 1874-1875

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
<i>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>	
Ιστορίαν της αρχαίας τέχνης	2
Εν τω φροντηστηρίω, ερμηνείαν Θουκιδίδου	1
Αρχαιολογικάσ ασκήσεις	1
Ερμηνείαν εις επινίκιους του Πινδάρου	1
Εγκυκλοπαιδείαν και μεθοδολογίαν των φιλολογικῶν επιστημῶν	2
Γενικὴν χημείαν	12 (6 στο χειμερινό και 6 στο εαρινό)
Ιστορίαν της φιλοσοφίας των αρχαίων χρόνων	4
Ανατομίαν, οργανογραφίαν, και φυσιολογίαν των φυτῶν	3

Αναλυτικήν γεωμετρίαν (συνέχειαν και τέλος) και ακολούθως διαφορικών υπολογισμών	3
Ερμηνείαν εις τας σατύρας του Ιουβενάλιου και Ορατίου	2
Τα της λατρείας του Θείου καθ' Έλληνας	2
Ερμηνείαν Θουκιδίδου	2 (1 στο εαρινό και 1 στο χειμερινό)
Ασκήσεις πρακτικάς των φαρμακοποιών, ιατρών και φυσικομαθηματικών	36
Ασκήσεις εν τω φαρμακευτικώ φρονηστηρίω	27 (3 στο χειμερινό και 24 στο εαρινό)
Ιστορίαν του Ελληνικού έθνους	6 (3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Φιλοσοφίαν της ιστορίας, μέρος πρώτον, θεωρητικόν	4
Ανατομίαν, οργανογραφίαν και φυσιολογίαν των φυτών	3
Ελληνικήν ρυθμικήν και μετρικήν	4

Φυσική εξ αρχής	4
Εν τω φιλολογικώ φροντηστηρίω, ερμηνείαν επιστολών Ορατίου, και άσκησιν εις το λατινιστι γράφειν	3 (1 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ερμηνείαν των Αριστοφάνους Αχαρνέων	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Εν τω φροντηστηρίω εξήγησιν του Κρίτωνος και του Γοργίου του Πλάτωνος, και άσκησιν εις το ελληνιστί γράφειν	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ανωτέραν οπτικήν	1
Αρχαίαν ιστορίαν	1
Ορυκτολογίαν (συνέχειαν)	3
Γεωλογίαν	3
Λογικήν, και μετά το τέλος αυτής, Μεταφυσικήν	4
Ασκήσεις εν τω φιλολογικώ φροντηστηρίω	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)

Διαφορικών υπολογισμών	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ερμηνείαν του υπέρ Μίλωνος λόγου του Κικέρωνος	2
Βίον Ρωμαίων ιδιωτικών	2
Ολοκληρωτικών υπολογισμών	2
Ανωτέραν άλγεβραν	2
Ερμηνείαν Αντιγόνης Σοφοκλέους	2
Φαρμακευτικήν πειραματικήν χημείαν	4
Κινηματικήν	1
Τριγωνομετρίαν	1
Ελληνικήν γραμματολογίαν	6 (2 στο χειμερινό και 4 στο εαρινό)
Νέαν ιστορίαν (συνέχειαν)	2
Στοιχειώδη αστρονομίαν	2
Χημείαν εφαρμοσμένην εις την ιατρικήν	2
Πειραματικήν φυσικήν	Καθ' ορισμένες ημέρες και ώρες
Ιστορικήν γραμματικήν της νεωτέρας Ελληνικής	4 (2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ασκήσεις εις το λατινιστί γράφειν	1

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
<i>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>	
Συνέχειαν και τέλος της φαρμακευτικής χημείας	3
Συνταγολογία	2
Εξακολουθήσιν της εγκυκλοπαιδείας και μεθοδολογίας των φιλολογικών επιστημών	2
Εξακολουθήσιν της ερμηνείας του Σοφοκλέους Οιδίποδος επί Κολωνώ	1
Ιστρίαν της γραφής	2
Επιγραφικά ασκήσεις	1
Ερμηνευτικά ασκήσεις εν τω φιλολογικώ φροντηστηρίω	1
Εξακολουθήσιν και τέλος της ιστορίας της φιλοσοφίας των αρχαίων χρόνων	4

Ιστορίαν των τάξεων του φυτικού βασιλείου και ιδίως των χρησίμων φυτών	3
Διαφορικόν υπολογισμόν (συνέχειαν)	-
Μηχανικὴν (συνέχειαν)	4
Ερμηνείαν εἰς τὰς σατύρας καὶ ἐπιστολάς Ορατίου	2
Τὰ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ παρ' Ἑλλῆσι	2
Φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, μέρος πρῶτον θεωρητικόν (συνέχειαν)	4
Μικροσκοπικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ φυτῶν	Καθ' ὀρισμένες μέρες καὶ ὥρες
Ιστορίαν των τάξεων του φυτικού βασιλείου και ιδίως των χρησίμων φυτών	3
Βοτανικὰς περιδρομάς	Καθ' ὀρισμένη ὥρα τὴν Κυριακὴν

Συνέχειαν της ελληνικής μετρικής	4
Συνέχειαν της φυσικής	5
Ανωτέραν οπτικήν	1
Ορυκτολογίαν (συνέχειαν και τέλος)	3
Γεωλογίαν (συνέχειαν και τέλος)	3
Εξακολουθήσιν της μεταφυσικής	4
Ολοκληρωτικόν υπολογισμόν (συνέχειαν)	2
Ανωτέραν άλγεβραν (συνέχειαν)	2
Αρχαίαν ιστορίαν (συνέχειαν)	3
Συνέχειαν και τέλος στοιχειώδους αστρονομίας	2
Τοξικολογίαν	2
Φυσικής πειραματικής ακουστικής	2

Πρόγραμμα μαθημάτων χειμερινού εξαμήνου 1875-1876

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
Ιστορίαν της αρχαίας τέχνης	2
Εν τω φροντιστηρίω, ερμηνείαν Θουκυδίδου	1
Αρχαιολογικές ασκήσεις	1
Ερμηνείαν των Αριστοφάνους Βατράχων	1
Αρχαίαν ελληνικήν γραμματολογίαν	2
Γενικήν χημείαν	6
Ιστορίαν της φιλοσοφίας απ' Αριστοτέλους και εφεξής	4
Ανατομίαν, οργανογραφίαν και φυσιολογίαν των φυτών	6
Διαφορικόν υπολογισμόν (συνέχειαν και τέλος)	-
Μηχανικήν (συνέχειαν)	4

Ερμηνείαν εις τας σατύρας και επιστολάς του Ορατίου	2
Εξακολουθήσιν και τέλος του της λατρείας του Θείου καθ' Έλληνας μαθήματος	2
Ερμηνεία Θουκυδίδου εν τω φροντιστηρίω	1
Ασκήσεις πρακτικάς των φαρμακοποιών, ιατρών και φυσικομαθηματικών	36
Ασκήσεις εν τω φαρμακευτικώ φροντιστηρίω	3
Ιστορίαν του ελληνικού έθνους	3
Φιλοσοφίαν της ιστορίας, μέρος πρώτον, θεωρητικόν	4
Συνέχειαν της ελληνικής μετρικής, και μετά το τέλος αυτής ερμηνείαν της Σοφοκλέους Αντιγόνης	4
Ανωτέραν οπτικήν	1

Μαγνητισμόν και ηλεκτρισμόν κτλ. διά τους πρωτοετείς	5
Εν τω φιλολογικώ φροντιστηρίω, ερμηνείαν ιστοριών Αιβίου και άσκησιν εις το λατινιστί γράφειν	1
Ερμηνεία των Αριστοφάνους Αχαρνέων	2
Εν τω φροντιστηρίω, εξήγησιν των Θαλυσίων και των Αδωνιαζουσών του Θεοκρίτου και άσκησιν εις το ελληνιστί γράφειν	3
Ζωολογίαν	5
Το υπολειφθέν μέρος της μεταφυσικής και μετά το τέλος αυτής φυσικόν δίκαιον	4
Ασκήσεις εν τω φιλολογικώ φροντιστηρίω	1
Διαφορικόν και ολοκληρωτικόν υπολογισμόν (συνέχειαν)	2
Ερμηνείαν του πρώτου βιβλίου της Βιργιλίου Αινειάδος	2

Βίον Ρωμαίων ιδιωτικόν	1
Αναλυτικήν γεωμετρίαν	4
Ερμηνείαν του προοιμίου του Θουκυδίδου	2
Φαρμακευτικήν πειραματικήν χημείαν	4
Αρχαίαν ιστορίαν (συνέχειαν)	3
Κινηματικήν	1
Τριγωνομετρίαν	1
Ελληνικήν γραμματολογίαν	2
Στοιχειώδη αστρονομίαν	2
Χημείαν εφηρμοσμένην εις την ιατρικήν	2
Πειραματικήν φυσικήν	Καθ' ορισθησομένες ημέρας και ώρας

Πρόγραμμα μαθημάτων χειμερινού-εαρινού εξαμήνου 1876-1877

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
<i>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>	
Ιστορίαν της αρχαίας τέχνης	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Εν τω φροντιστηρίω ερμηνείαν Πausανίου	1
Αρχαιολογικές ασκήσεις	1
Συνέχειαν της ερμηνείας των Αριστοφάνους Βατράχων και μετ αυτήν ερμηνείαν του Αισχύλου Αγαμέμνωνος	1
Συνέχειαν της αρχαίας ελληνικής γραμματολογίας	2
Γενικήν χημείαν	6
Ιστορίαν της φιλοσοφίας από του μέσου αιώνος και εφεξής	4
Ανατομίαν, οργανογραφίαν και φυσιολογίαν των φυτών	6

Ολοκληρωτικόν υπολογισμόν	3
Στοιχεία αστρονομίας	3
Ιστορίαν του δράματος παρά Ρωμαίους και τα του θεάτρου αυτού	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ερμηνείαν εις τον Αμφιτρύωνα του Πλεύτου	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ερμηνείαν Θουκυδίδου εν τω φροντιστηρίω	2 (1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ασκήσεις πρακτικής των φαρμακοποιών, ιατρών και φυσικομαθηματικών	36
Συνταγολογίαν	4(3 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ιστορίαν του ελληνικού έθνους	6(3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Μεταλλουργίαν ήτοι καμινευτικήν βαρέων μετάλλων	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Γεωλογίαν	6(3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)

Φιλοσοφίαν της ιστορίας, μέρος πρώτον θεωρητικόν	4
Ερμηνείαν της Σοφοκλέους Αντιγόνης	3
Ερμηνείαν του Γ της Ιλιάδος μετά εισαγωγής	1
Περί γυμναστικής παιδαγωγίας και διδασκαλίας	Καθ'ορισθησομένης ημέρας και ώρας
Φυσικήν εξ αρχής	8
Ανωτέραν οπτικήν	2(1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ερμηνείαν του Α της Οδύσσειας	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Εν τω φροντιστηρίω εξήγησιν των Αδωνιαζουσών του Θεοκρίτου, παλαιογραφικά προβλήματα και άσκησιν εις το ελληνιστί γράφειν	6(3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Λογικήν και μετ' αυτήν εγκυκλοπαιδείαν της φιλοσοφίας	1
Φιλοσοφικόν Φροντιστήριον	Καθ' ορισθησομένην ημέραν και ώραν
Ζωολογίαν (ειδικόν μέρος)	5
Ασκήσεις εν τω φαρμακευτικώ φροντιστηρίω	30(6 στο χειμερινό και 24 στο εαρινό)

Ηθικήν φιλοσοφίαν και μετά το τέλος αυτής ανθρωπολογία	4
Ασκήσεις εν τω φιλολογικώ φροντιστηρίω	2(1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ανωτέραν άλγεβραν	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ερμηνείαν του πρώτου βιβλίου της Βιργιλίου Αινειάδος, εν τω φιλολογικώ φροντιστηρίω και άσκησιν εις το λατινιστί γράφειν	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Διαφορικόν υπολογισμόν	6(4 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Ερμηνείαν του Πρωταγόρος του Πλάτωνος	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Φαρμακευτικήν πειραματικήν χημείαν	4
Συνέχειαν οργανικής χημείας	2
Αρχαίαν ιστορίαν (συνέχειαν και τέλος)	6(3 στο χειμερινό και 3 στο εαρινό)
Ερμηνείαν του Γ της Ιλιάδος μετά εισαγωγής	3(1 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Κινηματικήν	2(1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)

Τριγωνομετρίαν	2(1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)
Ελληνικήν γραμματολογία	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Περί κριτικής και ερμηνευτικής(συνέχειαν και τέλος)	4(2 στο χειμερινό και 2 στο εαρινό)
Στοιχειώδη αστρονομίαν	2
Χημείαν εφηρμοσμένην στην ιατρικήν	2
Πειραματικήν φυσικήν	1
Ανωτέραν μαθηματικήν οπτικήν	2(1 στο χειμερινό και 1 στο εαρινό)

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Εξακολουθήσιν της αρχαίας ελληνικής γραμματολογίας	2
Γενικήν πειραματικήν χημείαν	6
Λογικήν Αριστοτέλους εν φροντιστηρίω	1
Ερμηνείαν του Αισχύλου Αγαμέμνωνος	1
Επιγραφικήν	1
Ερμηνευτικές ασκήσεις εν τω φιλολογικώ φροντιστηρίω	1
Ασκήσεις εν τω χημείω	42
Συνέχειαν της φαρμακευτικής χημείας	2
Εξακολουθήσιν και τέλος της ιστορίας της φιλοσοφίας των νεώτερων χρόνων	4
Ιστορίαν των τάξεων του φυτικού βασιλείου και ιδίως των χρησίμων φυτών	3

Φιλοσοφίαν της ιστορίας, μέρος πρώτον θεωρητικόν	4
Εξακολουθήσιν της ερμηνείας της Σοφοκλέους Αντιγόνης	3
Συνέχειαν πειραματικής φυσικής	8
Ζωολογίαν (συνέχειαν και τέλος της διδασκαλίας αυτής)	5
Εξακολουθήσιν και τέλος λογικής και εγκυκλοπαιδείαν της φιλοσοφίας	4
Εξακολουθήσιν της ανθρωπολογίας	3
Συνέχειαν οργανικής χημείας μέχρι των αρωματικών ενώσεων	3
Συνέχειαν της φαρμακευτικής χημείας	3
Αναλυτικήν γεωμετρίαν (συνέχειαν)	2
Συνέχειαν των στοιχείων της αστρονομίας	2

Τοξικολογίαν	2
Λατινικήν γραμματολογία	3
Φυσικής πειραματικής θερμαντικόν (συνέχειαν και τέλος)	1
Ιστορίαν των εικαστικών τεχνών	2

Συμπεράσματα

- Από το περιεχόμενο των μαθημάτων που διδάσκονταν τον 19^ο αιώνα, αποδεικνύεται η σημασία της κλασικής παιδείας.
- Το περιεχόμενο των σπουδών αποτελείται κυρίως από γενικές παρά εξιδανικευμένες γνώσεις.
- Το 1870 υιοθετείται η Παιδαγωγική ως διδασκόμενο αντικείμενο στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών.
- Αρκετά από τα μαθήματα του φιλολογικού τμήματος του 19^{ου} αι. συνεχίζουν να διδάσκονται ακόμη και σήμερα στο ίδιο τμήμα της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών όπως, αρχαία ελληνική φιλολογία: Σοφοκλής-Όμηρος- Πίνδαρος- Θουκυδίδης, εισαγωγή στην Παιδαγωγική, λατινική φιλολογία(Κικέρων) κ.α.
- Δεν υπάρχει έντονη μεταβολή του προγράμματος σπουδών κατά τον 19^ο αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καραμανωλάκης, Β., 2006. *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)*. Αθήνα: Ι.Α.Ε.Ν.-Γ.Γ.Ν.Γ.
- Λάμπας, Κ., 2004. *Πανεπιστήμιο και φοιτητές στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα*. Αθήνα: Ι.Α.Ε.Ν.-Γ.Γ.Ν.Γ.
- Φούκας, Β., 2005. *Η παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών Μέσης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα (1837-1910): αναζητήσεις, θέσεις, προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Φλωρεντία Αντωνίου
Θεσσαλονίκη, χειμερινό εξάμηνο 2013- 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

